

Handläggare
Maria Eriksson
Telefon: 0850824268

Till
Skärholmens stadsdelsnämnd
2022-11-17

Alla tiders föräldraskap – ett stärkt skydd för barns familjeliv (SOU 2022:38)

Svar på remiss från Kommunstyrelsen, KS 2022/940

Förvaltningens förslag till beslut

1. Stadsdelsnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Sammanfattning

Utredningen ”*Alla tiders föräldraskap – ett stärkt skydd för barns familjeliv (SOU 2022:38)* har gjort en översyn av föräldraskapens regler gällande föräldraskap med syfte att förbättra det föräldraskapsrättsliga regelverkets struktur och göra det mer överskådligt, begripligt och lätthanterligt. Utredningen är omfattande och har resulterat i flera förändringsförslag som syftar till att förenkla och modernisera regelverket, bland annat föreslås att ett könsneutralt föräldrabegrepp införs och att olika bestämmelser som reglerar samma situation ska samlas under gemensamma paragrafer.

Utöver att fokusera på formalia och lagtext har utredningen också i uppdrag att stärka barns familjerättsliga position. För att uppnå detta presenterar utredningen olika förslag. Utredningen föreslår bland annat att det införs en lagstadgad skyldighet för socialnämnden att försöka klarlägga vem som är förälder till ett barn även när det är oklart eller osäkert om vem som har fött barnet i fråga och att man inför begränsningar för hur och när ett föräldraskap kan hävas

Utredningen tar också ett grepp om frågan gällande sociala föräldrar och för fram förslag med syfte att stärka barns rättsliga grund för en trygg och varaktig relation med dessa personer även om de inte är vårdnadshavare eller längre bor ihop.

Bakgrund

Utredningen *Alla tiders föräldraskap – ett stärkt skydd för barns familjeliv* (SOU 2022:38) har remitterats av Kommunstyrelsen till Skärholmens stadsdelsnämnd. Övriga remissinstanser är Stadsledningskontoret, Socialnämnden, Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd samt Östermalms stadsdelsnämnd.

Remissvar ska ha inkommit till Kommunstyrelsen senast den 12 december 2022.

Ärendet

Den 10 december 2020 beslutade regeringen att ge en särskild utredare i uppdrag att bland annat göra en översyn av föräldrabalkens regler om föräldraskap och överväga om det behöver vitas åtgärder för att underlätta för familjer där fler än två vuxna tar föräldransvar. Rådmannen Dina Gutrad förordnades samma dag till särskild utredare. De sakkunniga och experter som har involverats i utredningen har i huvudsak ställt sig bakom de överväganden och förslag som utredningen kommer fram till.

Genom åren har det tillkommit regler i förädrabalken utan att det gjorts en översyn av det befintliga regelverket som helhet. Detta har bidragit till att förädrabalken och reglerna om förädraskap har blivit både invecklade och svårtillgängliga. Huvuduppdraget för utredningen har därför varit att förbättra det förädraskapsrättsliga regelverkets struktur samt göra det mer överskådligt och begripligt. Översynen har resulterat i flera olika förslag som förenklar och moderniserar regelverket. Bland annat bedömer utredningen att antalet paragrafer om förädraskap behöver begränsas och för att kunna göra detta så behöver de olika begrepp som finns i förädrabalken för förädraskap avskaffas. Utredningen föreslår därför att ”mor”, ”far” och ”förälder enligt 1 kap. 9 § förädrabalken” ersätts av begreppet ”förälder”.

Ett fokusområde för utredningen har också varit att undersöka hur rådande lagstiftning påverkar andra familjekonstellationer än den klassiska kärnfamiljen. I dessa familjer är det inte ovanligt att det finns fler vuxna som tar förädransvar utan att vara rättsliga förädrar eller vårdnadshavare, så kallade ”sociala förädrar”. Dagens familjerättsliga lagstiftning är inte anpassad efter sociala förädrar och kan bidra till att barn riskerar att inte kunna upprätthålla relationen till en social förälder om det uppstår konflikter i samband med en separation eller en förälders dödsfall. Utöver dessa situationer så finns det också behov av att underlätta vardagslivet för vissa familjer där sociala förädrar tar ett

föräldraansvar. Idag är det endast socialnämnden som är behörig att väcka talan om umgänge mellan barnet och någon annan än en rättslig förälder, detta är dock något som sällan utnyttjas. Efter genomgången översyn landar utredningens slutsats i att de familjerättsliga reglerna bör bli mer likartade oavsett om det gäller barns umgänge med rättsliga föräldrar eller med sociala föräldrar.

Utifrån detta presenterar utredningen också ett antal olika förslag. Gemensamt för förslagen är att de bör ha en generell räckvidd och i första hand tillgodose de behov som finns i familjer där sociala föräldrar tar ett omfattande föräldraansvar. Förslagen är bland annat att:

- Regeringen ger Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) i uppdrag att genomföra informationsinsatser där målsättningen är att öka kunskapen om de familjerättsliga regler som finns och som inkluderar det sociala föräldraskapet.
- En föräldrafullmakt införs med förhoppning om att det därmed ska bli enklare för sociala föräldrar att få generell behörighet att hantera frågor som gäller barnet. Uppgift om föräldrafullmakt ska registreras i folkbokföringen och med fullmakten följer en förutbestämd och i lag angiven behörighet att i vårdnadshavarens ställe agera i olika frågor som rör barnet.
- Barns rätt till umgänge med sociala föräldrar stärks genom att man inför en självständig talerätt i frågor om umgänge för den som är att anse som en särskild umgängespersion. Införandet av detta syftar till att minska risken för att konflikter mellan vuxna leder till att barnet förlorar kontakten med någon som barnet ser som sin förälder.

Utöver detta så föreslår utredningen bland annat att:

- Det införs en lagstadgad skyldighet i föräldrabalken för socialnämnden att försöka utreda vem som har fött ett barn om det inte är känt eller om det är oklart. Inom ramen för denna skyldighet ingår att socialnämnden verkar för att det genomförs en rättsgenetisk undersökning om behov föreligger. Om den genetiska kopplingen bedöms vara avgörande för det rättsliga föräldraskapet så ska domstol kunna besluta om rättsgenetisk undersökning oavsett om barnet har kommit till genom samlag eller assisterad befruktning.
- Det införs en begränsning av utrymmet för att kunna häva ett föräldraskap oavsett om det gäller den förälder som har

fött barnet eller inte. Utredningen föreslår att det införs en tidsfrist för föräldrars talerätt om tre år från barnets födelse. Väcks talan efter att tidsfristen passerat, så får föräldraskapet bara hävas om det finns synnerliga skäl för att det ska ske. Som del i förslaget ingår också att barn ska föra sin egen talan i mål som rör hävande av föräldraskap. Om barnet är under 15 år och det finns synnerliga skäl att förordna en god man, ska barnets talan föras av denne. Barnets förmyndare har då inte längre rätt att föra barnets talan.

- Att möjligheten för adoption utökas så att personer som inte längre är gifta eller sambo kan adoptera varandras barn, så kallad styvbarnsadoption. Utredningen föreslår också att de som har varit familjehemsföräldrar eller särskilt förordnade vårdnadshavare ska kunna adoptera gemensamt även efter en separation. Förslaget innefattar också att en make eller sambo alltid ska kunna adoptera ett barn som är eller har varit familjehemsplacerat hos hen.
- Den oskrivna principen om att den som har fött ett barn är det barnets förälder ska lagfästas.

Utredningen bedömer att konsekvenserna av nämnda förslag kommer rendera positiva konsekvenser för barn, föräldrar och andra enskilda. Barnens rätt till sina föräldrar kommer att stärkas och förhoppningsvis leda till att fler barn växer upp med positiva och trygga relationer.

Förslagen kommer dock innebära ett visst utökat åtagande för socialnämnderna i kommunerna. Redan idag har socialnämnden en skyldighet att försöka utreda vem som fött ett barn (om behov uppkommer). Förslaget att införa en lagstadgad utredningsskyldighet samt att det införs regler för hur utredning ska bedrivas kan uppfattas som en höjd ambitionsnivå. Utredningen innehåller också förslag som kan bidra till att göra socialnämndernas arbete mindre betungande, så som att förädrabalkens regler blir tydligare samt att införa en tidsfrist för att kunna väcka talan om hävande av föräldraskap. Sammantaget bedöms dock utredningens förslag innebära försumbara kostnadsökningar för kommunerna och man föreslår därför inte någon ekonomisk reglering till följd av utredningens förslag.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom Avdelningen för socialtjänst

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen ser överlag positivt på utredningen och dess olika förslag. Att föräldrabalkens lagtext görs mer överskådlig, lättbegriplig och tillämpbar bedöms vara av stor vikt och kommer förhoppningsvis bidra till större förutsägbarhet och trygghet.

Att barns och sociala föräldrars familjerättsliga ställning stärks och att man inför en föräldrafullmakt bedöms också vara positivt och kan förhoppningsvis leda till positiva konsekvenser för barn och unga, då barns behov av trygghet och rätt att utveckla relationer till de som barnet betraktar som föräldrar stärks. Förvaltningen vill dock lyfta att det inte är helt oproblematiskt att stärka sociala föräldrars ställning. När det kommer till föräldrar som varit våldsutsatta kan det bli problematiskt att säkerställa umgänge mellan barn och en social förälder. I relationer där det förekommit våld är det inte helt ovanligt att eftervåldet fortsätter genom umgänget, där våldsutövare kan använda sig av barnen. Om en våldsutsatt förälder då hindrar den andra (sociala) föräldern från umgänge så riskerar det att få rättsliga följder.

Gällande utredningens bedömning att kostnadsökningarna för kommunerna bedöms vara försumbara om förslagen antas, så vill förvaltningen lyfta att det finns en risk att familjerätten får en ökad arbetsbelastning. Detta eftersom att en social förälder enligt förslagen kommer ges självständig talerätt i frågor som rör umgänge, därmed finns det en risk för fler tvister i domstol vilket i sin tur genererar ett utökat antal utredningsuppdrag för familjerätten.

Jämställdhetsanalys

Förslagen bedöms få små men ändå positiva konsekvenser för jämställdheten mellan män och kvinnor, detta utifrån att kvinnor och mäns föräldraskap kommer regleras på samma sätt.

De flesta barn har föräldrar av olika kön och det är mer vanligt förekommande att en mans föräldraskap ifrågasätts. Förslaget som läggs fram om hävande av föräldraskap gör att det blir svårare att häva föräldraskap för de föräldrar som inte är barnafödande när det finns en etablerad familjrelation mellan förälder och barn. Föräldraskapet för den förälder som inte fött barnet får därmed ett starkare rättsligt skydd. Detta bedöms stärka mäns föräldraskap i

större utsträckning och därmed bedöms förslaget främja jämställdheten mellan kvinnor och män.

Patrik Åhnberg
Stadsdelsdirektör
Skärholmens
stadsdelsförvaltning

Anna Toll
Avdelningschef
Skärholmens
stadsdelsförvaltning

Bilagor

1. Remiss av ”Alla tiders föräldraskap – ett stärkt skydd för barns familjeliv” (SOU 2022:38), KS 2022/940
2. ”Alla tiders föräldraskap – ett stärkt skydd för barns familjeliv” (SOU 2022:38) del 1 av 2
3. ”Alla tiders föräldraskap – ett stärkt skydd för barns familjeliv” (SOU 2022:38) del 2 av 2

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Patrik Åhnberg, Stadsdelsdirektör	2022-10-24
Anna Toll, Avdelningschef	2022-10-24